

Socialdepartementet

JÄMSTÄLLDHETSMYNDIGHETENS REMISSVAR PÅ "HÅLLBAR SOCIALTJÄNST EN NY SOCIALTJÄNSTLAG", SOU 2020:47

Sammanfattning

Jämställdhetsmyndigheten har anmodats att yttra sig över ovanstående betänkande. Jämställdhetsmyndighetens yttrande är avgränsat till de frågor som rör myndighetens verksamhetsområde.

Jämställdhetsmyndigheten ställer sig i huvudsak positiv till utredningens förslag.

- Jämställdhetsmyndigheten ställer sig positiv till utredningens förslag att en ny socialtjänstlag bör ersätta den nuvarande lagen. Jämställdhetsmyndigheten menar dock att det kan finnas fördelar med att socialtjänstlagen fortsatt är detaljstyrd i vissa paragrafer.
- Jämställdhetsmyndigheten välkomnar utredningens förslag att i formuleringen av socialtjänstens övergripande mål och principer tillägga att socialtjänsten ska främja jämställda levnadsvillkor.
- Jämställdhetsmyndigheten ställer sig positiv till utredningens förslag att en ny lag om socialtjänstdataregister införs.

- Jämställdhetsmyndigheten delar inte utredningens bedömning kring att målgruppsbestämmelsen i nuvarande 5 kap. socialtjänstlag (2001:453) SoL ska tonas ned.
- Jämställdhetsmyndigheten delar inte utredningens bedömning att den bestämmelse som föreslås komplettera biståndsbestämmelsen i 4 kap. 1 och 2 §§ SoL, ska omfatta att socialnämnden får tillhandahålla insatsen skyddat boende utan föregående individuell behovsprövning för våldsutsatta vuxna.
- Jämställdhetsmyndigheten vill särskilt uppmärksamma att socialtjänstlagen enligt betänkandets förslag ska följa Barnkonventionens artiklar och välkomnar att vid alla åtgärder som rör barn ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa, samt att hänsyn ska tas till barnets åsikter. Mot bakgrund av betänkandets förslag att ett flertal insatser bör beviljas utan föregående biståndsbedömning riskerar dock barnrätten att försvagas för barn som lever med våld.

Inledande synpunkter

Jämställdhetsmyndighetens remissvar på aktuellt betänkande ska i de delar som rör barn ses som ett komplement till de synpunkter som myndigheten lämnat i remissvaren på ”Ett fönster av möjligheter – stärkt barnrättsperspektiv för barn i skyddat boende” (SOU 2017:112) samt ”Stärkt barnrättsperspektiv för barn i skyddat boende - förslag till bestämmelser rörande bl.a. omedelbar placering, sekretess och skolgång”, DS 2020:16.

Jämställdhetsmyndigheten välkomnar ambitionen att göra lagen mer pedagogisk och överblickbar genom bland annat avdelningsindelning. Jämställdhetsmyndigheten instämmer dock inte med utredningens bedömning att individen skulle tillförsäkras helhetssyn genom att stärka karaktären av ramlag. Jämställdhetsmyndigheten menar att det riskerar att

leda till att vissa utsatta grupper, som exempelvis våldsutsatta kvinnor och barn, inte får det stöd och skydd de har rätt till.

Jämställdhetsmyndigheten välkomnar utredningens förslag att till socialtjänstens mål och principer tillägga att socialtjänsten ska främja jämställda levnadsvillkor och instämmer i att uppföljning av kvaliteten i socialtjänstens verksamhet ska inkluderas i kvalitetsparagrafen.

Myndigheten vill understryka betydelsen av en socialtjänst som är baserad på vetenskap och beprövad erfarenhet.

Synpunkter enligt utredningens disposition

4.1.1 En ny socialtjänstlag

Jämställdhetsmyndigheten ställer sig positiv till utredningens förslag att en ny socialtjänstlag bör ersätta den nuvarande lagen.

Jämställdhetsmyndigheten anser att ambitionen att göra lagen mer pedagogisk och överblickbar är bra.

7.2.3 Socialtjänsten ska främja jämställda levnadsvillkor

Jämställdhetsmyndigheten tillstyrker utredningens förslag att i formuleringen av socialtjänstens övergripande mål och principer tillägga att socialtjänsten ska främja människors jämställda levnadsvillkor. Att på detta sätt tydligt likställa främjandet av jämlikhet och jämställdhet innebär att socialtjänsten måste arbeta med jämställdhet som mål samt att detta arbete ska kopplas till ett systematiskt kvalitetsarbete.

Jämställdhetsmyndigheten instämmer i utredningens bedömning att samtliga delmål i regeringens jämställdhetspolitik är relevanta för socialtjänstens ansvarsområden. På detta sätt bidrar förslaget till att stärka arbetet med att uppnå de jämställdhetspolitiska delmålen och till genomförandet av den Nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor

inklusive våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel.¹ Socialtjänstlagen kopplas med detta förslag även tydligare till Istanbulkonventionen.²

7.3.4 Socialtjänsten ska ha ett förebyggande perspektiv

Jämställdhetsmyndigheten tillstyrker utredningens förslag att socialtjänsten ska ha ett förebyggande perspektiv. För att ett förebyggande arbete ska vara verkningsfullt krävs att det prioriteras, resurssätts, och att det sker i samverkan med andra myndigheter och civilsamhället. En bestämmelse om ett förebyggande perspektiv i socialtjänstlagens alla delar bidrar till att öka förutsättningarna för en sådan samverkan vilken bör leda till ett mer långsiktigt förebyggande arbete. Jämställdhetsmyndigheten instämmer i betänkandets resonemang kring vikten av uppföljning och att det behövs mer forskning som visar vilka förebyggande insatser som ger resultat.

Utredningens förslag om att stärka socialtjänstens medverkan i samhällsplaneringen, förslaget om att öka kommunens ansvar för att vid planering av insatser särskilt beakta tidiga och förebyggande insatser samt förslaget om att utveckla offentlig statistik som visar i vilken omfattning kommuner arbetar med förebyggande insatser, ger tillsammans stöd till ett proaktivt arbetssätt inom socialtjänstens verksamhet. Jämställdhetsmyndigheten vill understryka vikten av ett långsiktigt och samordnat våldsförebyggande arbete med ett genusperspektiv.³

8.3.3 Målgruppsindelningen bör tonas ned

Jämställdhetsmyndigheten delar inte utredningens förslag att nuvarande bestämmelse gällande målgruppsindelningen i 5 kap. socialtjänstlag

¹ Makt mål och myndighet Skr. 2016/17.10 kap 5.

² Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet

³ Jämställdhetsmyndighetens rapport Långsiktigt arbete för kunskap och samverkan (2020:9)

(2001:453) SoL, ska tonas ned. Utredningen för en diskussion om för- och nackdelar men landar i att genom att tona ned målgruppsindelningen i lagen tydliggörs vikten av helhetssyn och inriktningen på personers individuella behov och förutsättningar i stället för deras grupptillhörighet.

Jämställdhetsmyndigheten anser att konsekvenserna av ett sådant förslag kan komma att bli att utsatta personer inom de olika grupperna inte får det stöd och den hjälp de behöver och har rätt till. En sådan strategi är inte till fördel för en jämställd, jämlik, rättssäker, kompetent och likvärdig socialtjänst. Den föreslagna förändringen riskerar att försämra förutsättningarna för ett likvärdigt stöd oberoende av var i landet den enskilde bor.

Gruppindelningen i socialtjänstlagen har avspeglat sig på socialtjänstens organisation och det faktiska arbetet vilket även resulterat i ökad kompetens och specialisering för respektive personalgrupp inom socialtjänsten.

Jämställdhetsmyndigheten menar att om målgruppsinledningen tonas ned finns risk för att förlora, eller inte upprätthålla, kompetens. Ytterligare konsekvenser som kan uppstå är att dagens specifika enheter kring respektive grupp kan komma att omorganiseras och att samtlig personal kan komma att arbeta med socialtjänstens alla frågeställningar. Arbetet med att lyfta vissa grupper har pågått under en längre tid och har fått genomslag, varför det nu inte vore rimligt att tona ner målgruppsindelningen.

Vad gäller regeringens sjätte jämställdhetspolitiska delmål att mäns våld mot kvinnor ska upphöra samt de fyra politiska målsättningarna i den Nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor, har arbetet med delmålet gynnats av att det i 5 kap. 11 § socialtjänstlagen (2001:453) SoL särskilt lyfts våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld. Det har inneburit ett tydligt ansvar för kommunerna att arbeta med frågan om stöd och skydd och att erbjuda kompetenshöjande insatser. Trots detta är det fortfarande stora skillnader i kommunernas arbete och kunskap

inom området, vilket framgår av olika granskningar och rapporter.⁴ Jämställdhetsmyndigheten menar att målgruppsindelningen i allra högsta grad hänger samman med utredningens mål om en kunskapsbaserad socialtjänst som utgår från evidensbaserad och beprövad praktik och erfarenhet.

8.3.4 Bestämmelser som omformuleras för att inriktas på insatser

Jämställdhetsmyndigheten instämmer i utredningens förslag att det är lämpligt att byta ut ordet ”missbrukare” mot ”erbjuda missbruks- och beroendevård”. Myndigheten anser att utredningen bör lägga till ytterligare en skrivning vad gäller tredje strecksatsen, det vill säga att särskilt beakta våldsutsatta kvinnor som är i behov av missbruks- och beroendevård. I det interventionella perspektivet är det inte ovanligt att en person är utsatt på flera olika sätt, inte minst våldsutsatta kvinnor med missbruk och beroendeproblematik.

Vidare menar Jämställdhetsmyndigheten att det i den femte strecksatsen bör finnas en skrivning om prostitution- och människohandel för sexuella/andra ändamål då området definieras och inkluderas inom området mäns våld mot kvinnor i den Nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor samt i jämställdhetspolitikens delmål sex.

Jämställdhetsmyndigheten instämmer i att det är rimligt och lämpligt att kvinnor som utsätts för våld och andra övergrepp av en närstående man synliggörs i lagstiftningen. Myndigheten välkomnar att även hedersrelaterat våld och förtryck skrivs in i socialtjänstlagen.

9.4.5 Sociala aspekter och social miljö i kommunens planeringsarbete

Jämställdhetsmyndigheten tillstyrker förslaget om en komplettering i bygglagen där större hänsyn tas till sociala aspekter. Förslaget att

⁴ IVO 2019 – 1 Granskning av kommuners arbete med våld i nära relationer 2018 samt Rapport 2020:10 Årsrapport 2019 Länsstyrelsen Östergötlands Nationella uppdrag om hedersrelaterat våld och förtryck-verksamheten under 2019

socialtjänstens kunskaper om sociala problem och sambandet mellan bakomliggande faktorer ska tas tillvara kompletterat av den bestämmelse i socialtjänstlagen om socialnämndens medverkan i samhällsplaneringen. Socialarbetare har god kunskap i frågor om trygghet, vad som främjar god hälsa samt brotts- och våldsförebyggande arbete som på ett bättre sätt kan tas tillvara i samhällsplaneringen.

Jämställdhetsmyndigheten instämmer i utredningens beskrivning av att bostadsfrågan numera är en viktig fråga för socialtjänsten. Att så är fallet blir tydligt i arbetet mot mäns våld mot kvinnor då kvinnor som lämnar en våldsam partner riskerar hemlöshet. Kvinnojourer beskriver en situation där vistelsen i skyddat boende ofta blir längre än vad som är önskvärt på grund av avsaknaden av lämpliga bostäder. Bostadsfrågan rör i allra högsta grad även barn som lever med våld. Bostadsfrågan och frågan om egen försörjning är centrala aspekter av rätten till ett värdigt liv.

12.3.3 och 12.3.4

Utredningens förslag om ett krav på uppföljning inom socialtjänsten välkomnas av Jämställdhetsmyndigheten. Inom området mäns våld mot kvinnor visar Öppna jämförelser av våld i nära relationer att endast tretton procent av landets kommuner använder resultat från systematisk uppföljning till verksamhetsutveckling.⁵ Det innebär att få kommuner har kunskap om hur insatser svarar mot behoven av stöd för våldsutsatta personer.

Jämställdhetsmyndigheten stödjer förslaget att ge lämplig myndighet i uppdrag att lämna förslag till hur stödet till systematisk uppföljning kan utvecklas. Därutöver behövs utbildningsinsatser för att stärka kommunernas arbete med uppföljning.

⁵ Socialstyrelsen 2020, Öppna Jämförelser, www.socialstyrelsen.se/statistik-och-data/oppna-jamforelser/socialtjanst/vald.i-nara-relationer

14.3.1 Utvecklingen av en kunskapsbaserad socialtjänst behöver stärkas – krav på vetenskap och beprövad erfarenhet.

Jämställdhetsmyndigheten ställer sig bakom utredningens förslag om att det införs en ny bestämmelse i socialtjänstlagen om att verksamhet inom socialtjänsten ska bedrivas i överensstämmelse med vetenskap och beprövad erfarenhet. Den enskilde ska tillförsäkras jämlika möjligheter oavsett livsomständigheter eller bostadsort. Jämställdhetsmyndigheten vill understryka vikten av att följa upp hur ovanstående bestämmelse tillämpas av kommunerna. En tydlig vägledning hur en fungerande kunskapsstyrning kan säkerställas bör tas fram.

15.10.4 En ny lag om socialtjänstdataregister

Jämställdhetsmyndigheten ställer sig positiv till utredningens förslag att en ny lag om socialtjänstdataregister införs. Jämställdhetsmyndigheten delar bedömningen om att den nationella statistiken för socialtjänsten bör förbättras bland annat med utgångspunkt i att socialtjänsten ska bedrivas i överensstämmelse med vetenskap och beprövad erfarenhet.

Jämställdhetsmyndigheten delar vidare bedömningen att detta också kommer att gynna möjligheterna att följa jämställdhetsaspekter av socialtjänstens insatser och åtgärder.

I Jämställdhetsmyndighetens instruktion ingår att följa och analysera utvecklingen mot de jämställdhetspolitiska delmålen. Delmålet om en jämställd hälsa innefattar socialtjänstens insatser rörande missbruk och beroende, äldreomsorgen, stöd och service till vissa funktionshindrade, våld i nära relationer samt insatser för barn och unga. Att den nationella officiella statistiken inom socialtjänsten stärks på det sätt som utredningen föreslår anser Jämställdhetsmyndigheten därför kommer kunna förbättra möjligheterna för myndigheten att genomföra sitt uppdrag.

17 Insatser utan behovsprövning

I betänkandet föreslås att det införs en ny bestämmelse som anger att socialnämnden får tillhandahålla insatser utan föregående individuell

behovsprövning. Ett viktigt argument för att införa den nya bestämmelsen är att socialtjänstens myndighetsutövande verksamhet skulle avlastas och inriktas mot sökande med komplexa och omfattande behov av stöd och hjälp där det behövs mer kvalificerade utredningar för att möta den enskildes behov. Detta menar Jämställdhetsmyndigheten är ett bra förslag, inte minst då det gäller tidiga insatser.

Betänkandet pekar dock ut insatser som måste föregås av utredning, dessa handlar i huvudsak om insatser riktade till barn och unga, vuxna med särskilda behov, personer i missbruk/beroende samt ekonomiskt bistånd.

Ett viktigt argument, enligt betänkandet, för att dessa insatser ska föregås av utredning är att socialnämnden bör ha insyn och göra uppföljning av beviljade insatser då det för dessa utsatta grupper annars finns risk för att eventuella brister eller behov av ytterligare stöd inte kommer till socialnämndens kännedom.

När det gäller våldsutsatta kvinnor och barn är skyddat boende en insats som krävs då ingen annan möjlighet till skydd mot våld i det egna hemmet finns. Att tvingas lämna det egna hemmet på grund av det allvarliga brott det innebär att vara utsatt för våld av en partner innebär i sig en mycket komplex utsatthet eftersom det berör såväl vuxna som barns hela trygghet och livssituation. Det är därutöver bekräftat att lämna en våldsutövande partner innebär hög risk för att utsättas för dödligt våld.⁶

På landets kvinnojourer vistas många gånger minst lika många barn som kvinnor.⁷ Det innebär att det snarare är regel än undantag att kvinnor som söker skydd även har medföljande barn. Då barn är medföljande ökar komplexiteten markant eftersom barns grundläggande rättigheter inte kan

⁶ Socialstyrelsen 2018-1-37, Dödsfallsutredningar 2016 – 2017, Sveriges Stadsmissioner och Bris 2020, Min tur att berätta Barns röster om att leva med våld. Jämställdhetsmyndighetens remissvar Stärkt barnrättsperspektiv för barn i skyddat boende – förslag till bestämmelser rörande bl.a. omedelbar placering, sekretess och skolgång, DS 2020:16.

⁷ Socialstyrelsen 2020-6-6817, Kartläggning av skyddade boenden i Sverige, <https://unizon.se/om-unizon/statistik>

tillgodoses utan samhällets stöd, till exempel tillgång till skolundervisning och adekvat vård. Den grupp som är i behov av skyddat boende är därför att ses som sökande med ofta mycket komplexa och omfattande behov av stöd och hjälp. Trots att detta konstateras i betänkandet undantas inte insatsen skyddat boende till våldsutsatta vuxna från förslaget om att socialnämnden får tillhandahålla insatser utan föregående prövning.

Jämställdhetsmyndigheten finner detta anmärkningsvärt, inte minst sett ur såväl ett barnrättsperspektiv som ett jämställdhetsperspektiv. Frågan om vilka insatser som bör föregås av utredning och individuell behovsprövning blir på detta sätt i allra högsta grad en jämställdhetsfråga, då ovanstående insatser i de allra flesta fall berör kvinnor. Detta kan jämföras med insatser som utredningen föreslår inte bör tillhandahållas utan föregående behovsprövning, som exempelvis insatser för personer i missbruk, vilka i större utsträckning berör män.

Jämställdhetsmyndigheten vill påtala att betänkandet inte problematiserat förslaget om att tillhandahålla insatser utan föregående prövning i förhållande till den utvecklingen som skett på området sedan 5 kap. 11 § SoL ändrades från ”bör” till ”ska” 2007⁸ just för att stärka brottsofferperspektivet. Utvecklingen har fortsatt med SOSFS 2014:4 Våld i nära relationer, som innebär att utredning och riskbedömning bör ske när det kommer till nämndes kännedom att en person är utsatt för våld i nära relationer, vidare till att Socialstyrelsen (2020) påvisar en kvalitetsutveckling i skyddade boenden över tid. Socialstyrelsens kartläggning visar att 98 procent av landets kommuner uppger att de erbjuder insatsen skyddat boende med beslut enligt 4 kap. 1 § SoL.⁹

Den dokumentation och uppföljning som sker efter beslut om insats är helt avgörande för att socialtjänstens verksamheter ska kunna leva upp till det som föreslås i betänkandet angående systematisk kvalitetsuppföljning. Arbetet med systematisk uppföljning och statistikföring håller nu på att växa

⁸ Prop. 2006/07:38

⁹ Socialstyrelsen 2018-1-37, Dödsfallsutredningar 2016 - 2017

fram inom socialnämndens verksamheter inom området våld i nära relationer. Inte minst viktigt är denna uppföljning för att den särskilt utsatta gruppen barn som utsatts för våld eller upplevt våld från närstående ska kunna få stöd och skydd utifrån sina individuella rättigheter och behov.

Betänkandet bortser därtill ifrån att en insats utan föregående beslut inte kan överklagas. Ur rättssäkerhetssynpunkt är detta en stor försämring för en av de mest utsatta grupperna i vårt samhälle och en allvarlig tillbakagång i arbetet för våldsutsatta kvinnor och barns rättigheter.

Barn har egna rättigheter, detta gäller även då de lever med våld i familjen. Enligt SOSFS 2014:4 Våld i nära relationer, ska utredning omedelbart inledas då det kommer till socialnämnds kännedom att barn lever med våld. Barn har rätt till eget skydd, utifrån det som framkommer i utredning och riskbedömning, samt stöd och behandling. I betänkandet påtalas att i de fall den våldsutsatta har medföljande barn så kommer boendets personal omfattas av anmälningsskyldigheten i 14 kap. 1 § SoL. Trots detta erfar Jämställdhetsmyndigheten att risken att barns utsatthet inte kommer till socialnämnds kännedom ökar markant om insatsen skyddat boende till våldsutsatt vuxen kan ges utan föregående utredning.

Barn har hittills i hög utsträckning vistats på skyddade boende endast som medföljande till den våldsutsatta vuxna. Jämställdhetsmyndigheten befarar att denna praxis kan fortgå och även understödjas av den nya bestämmelsen. Enligt barnkonventionen § 19¹⁰ ska barn skyddas mot våld i hemmet och genom Barnkonventionen tillförsäkras barn egna rättigheter. Genom Istanbulkonventionen¹¹ som Sverige tillträdde 2014 och EU:s brottsofferdirektiv¹² har Sverige förbundit sig att tillhandahålla lämpliga skyddade boenden för kvinnor och barn.

¹⁰ Prop, 2017/18:186

¹¹ Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet

¹² Europaparlamentets och rådets direktiv 2012/29/EU

I betänkandet påtalas att förslaget endast omfattar skyddade boende som bedrivs av, eller har avtal med socialnämnden, omfattas av socialtjänstlagens krav på god kvalitet men problematiserar inte att tillgången på denna typ av skyddade boende är begränsad i landet.

Betänkandet påtalar vidare att våldsutsatta vuxna som inte önskar vända sig till socialnämndens myndighetsutövande del då endast kan vända sig till ideella verksamheter som inte har avtal med socialnämnden. Detta innebär, enligt betänkandet, att de då riskerar att hamna i en rättsosäker situation eftersom sådan verksamhet inte omfattas av socialtjänstlagens krav på kvalitet. Jämställdhetsmyndigheten vill med anledning av detta resonemang påtala att det snarare är tillgången på kvalitetssäkrade skyddade boenden som är problemet och inte att den enskilde motsätter sig att insatsen föregås av individuell behovsprövning.

Om förslaget genomförs blir därför en betydande insats från kommunerna att säkerställa att det finns ett tillräckligt stort utbud av kvalitetssäkrade skyddade boenden som har avtal med nämnden och som möter denna divergerade grupps behov av skydd. Vidare måste nämnden säkerställa att dessa är fullt ut finansierade oavsett beläggning. Idag är en väsentlig del av finansieringen av ideellt drivna skyddade boende den avgift som tas ut då socialnämnden gör en placering utifrån 4 kap. 1 § SoL. Om den sökande lämnas utan beslut om bistånd och därmed utan garanterad finansiering för boendet finns en risk att det blir personalen i det skyddade boendet som avgör hur länge behovet av skydd kvarstår eller om den våldsutsatta har behov av annat stöd som samhället kan ge. Detta skapar en en mycket rättsosäker situation för den våldsutsatta.

Slutligen vill Jämställdhetsmyndigheten påtala att förslaget om att skyddat boende inte behöver föregås av utredning och beslut om insats enligt 4 kap. 1 § SoL för att den enskilde inte önskar vända sig till socialtjänsten, bidrar till att vidmakthålla synen på våld i nära relationer som en privat angelägenhet istället för det stora samhällsproblem det är och ska hanteras som.

18 Utformning av insatser till enskilda

Jämställdhetsmyndigheten instämmer i utredningens förslag att samla bestämmelser för insatser som ges till enskilda för att tydliggöra för den enskilde, huvudmän, utförare och personal vad sådana insatser ska inriktas på. Enligt förslaget avsnitt 18.3 utvidgas bestämmelsen i nuvarande 5 kap. 4 § SoL att stärka den enskildes möjligheter att leva ett värdigt liv och känna välbefinnande, till att gälla insatser till alla enskilda, inte bara till äldre. Jämställdhetsmyndigheten ställer sig bakom ett sådant förslag då rätten till ett värdigt liv knyter an till människovärdet och är en central aspekt av mänskliga rättigheter. En sådan förändring innebär ett rättighetsbaserat arbetssätt där den enskilde så långt det är möjligt ska kunna välja när och hur stöd och hjälp ska ges. Detta skulle, som utredningen beskriver, ge en vägledning till arbetet med metoder och förhållningssätt utifrån etiska principer och värdefrågor och stärka rätten till att leva ett värdigt liv. För dem som söker samhällets stöd och som ofta befinner sig i en särskilt utsatt position bör rätten till bistånd särskilt beaktas.

19. Förtydligat barnperspektiv

Jämställdhetsmyndigheten ser positivt på utredningens förslag och menar att barnrätten stärks genom flera av förslagen. Genom att införa den kompletterande bestämmelsen som anger att vid bedömning av barnets bästa ska hänsyn tas till barnets åsikter, lyfts vikten av barnets röst fram. För att detta på allvar ska få effekt för barn som lever med våld förutsätter det en biståndsbedömning av behovet av skyddat boende för såväl barn som mammor.¹³

Då utredningen parallellt med förslagen i kap 19 även föreslår i kap 17, Insatser utan behovsprövning, att vuxna som utsätts för våld ska kunna erbjudas insatsen skyddat boende utan föregående individuell

¹³ Jämställdhetsmyndighetens remissvar Stärkt barnrättsperspektiv för barn i skyddat boende – förslag till bestämmelser rörande bl.a. omedelbar placering, sekretess och skolgång, DS 2020:16.

behovsprövning av socialtjänsten anser Jämställdhetsmyndigheten att utredningens förslag i dessa delar motsäger varandra. Om vuxna hänvisas till stödinsatser utan föregående biståndsbedömning finns en risk att utredning av medföljande barn inte inleds och att barn då blir utan adekvata stödinsatser och uppföljning utifrån barnets rättigheter och behov. För att säkerställa att hänsyn till barnets perspektiv tas förutsätter det att en biståndsbedömning görs och att socialtjänsten därigenom har skyldighet att ta tillvara barns åsikter.

Jämställdhetsmyndigheten tillstyrker utredningens förslag om att barns rätt till information ska anpassas till barnets ålder, mognad och hennes eller hans individuella förutsättningar samt att socialtjänsten ska försäkra sig om att barnet har förstått informationen.¹⁴

Jämställdhetsmyndigheten delar inte utredningens förslag om att upphäva bestämmelsen i nuvarande 11 kap. 10 § första stycket tredje meningen socialtjänstlagen som anger att om barnet inte framför sina åsikter, ska hans eller hennes inställning så långt det är möjligt klarläggas på annat sätt. Jämställdhetsmyndigheten vill peka på barnets lojalitetskonflikt gentemot vårdnadshavarna och eller de biologiska föräldrarna eller andra vårdpersoner i barnets närhet, särskilt då det gäller våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck men också vid andra situationer.

Jämställdhetsmyndigheten menar att om barnet erbjuds ett samtal och avböjer detta, och detta således ska lämnas utan att klarlägga barnets synpunkter, riskeras viktig information om barnets situation att förloras. För att ett barn ska våga, vilja eller orka tala krävs tillit och trygghet och kanske ett flertal erbjudande om samtal. Jämställdhetsmyndigheten är därför tveksam till förslaget att upphäva bestämmelsen i nuvarande 11 kap. 10 § trots resonemanget i betänkandet om att inga inskränkningar i utredningsarbetet ska förekomma, vilket bör innebära att barnets inställning och synpunkter ändå inkluderas i utredningen.

¹⁴ Jämställdhetsmyndighetens remissvar Ett fönster av möjligheter – stärkt barnperspektiv för barn i skyddat boende, SOU 2017:112

Jämställdhetsmyndigheten ser positivt på förslaget om utökad möjlighet att samtala med barn utan vårdnadshavares samtycke, 19.5.2, samt att lämplig myndighet ska ta fram stöd för samtal med barn utan vårdnadshavare vid förhandsbedömning.

Jämställdhetsmyndigheten tillstyrker vidare förslag om förlängd tid för uppföljning av ett barns situation såväl när en utredning som gäller barnets behov av skydd och stöd avslutas utan beslut om insats, som efter det att placering i familjehem eller i ett hem för vård eller boende upphört.

Jämställdhetsmyndigheten instämmer i betänkandets förslag att en utredning bör se över om tiden för uppföljning kan förlängas från två till sex månader. Myndigheten menar att en sådan utredning bör undersöka möjligheten att i vissa fall förlänga uppföljningstiden ytterligare utöver de föreslagna sex månaderna.

Vidare ställer sig myndigheten positiv till förslaget om tillsättande av utredning om behovet av och förutsättning för oberoende barnombud samt förslaget om utredning för att se över bestämmelser om gallring, i fråga om barnakter. Både dessa förslag har stor betydelse för barn som lever med, eller har levt med, våld.

För Jämställdhetsmyndigheten

.....

.....

"Fyll i namnförtydligande och signera ovan"

I ärendets slutliga handläggning har avdelningscheferna "Fyll i namn", "Fyll i namn", "Fyll i namn" och verksjuristen "Fyll i namn" deltagit.